

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА НА ОСНОВІ КОМПОНЕНТІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

12. Серьожникова Р.К. Професійна підготовка майбутнього викладача як фактор формування його творчого потенціалу // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – №1. – Бердянськ: БДПУ, 2007. – С. 126 – 127.

13. Соціально-педагогічний словник / За ред. В.В. Радула. – К.: “Екс Об”, 2004. – С. 291 – 292.

14. Тугаринов В.П. Оценностях жизни и культуры. – Л.: ЛГУ, 1960. – 156 с.

15. Чеховська Л. Шлях до духовності людини через формування духовної особистості // Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцеях. – 2003. – №1. – С. 26 – 28.

16. Чеховська Л. Особистісні цінності як духовні надбання людини // Позакласний час. – 2004. – №19. – С. 11 – 13.

Стаття надійшла до редакції 03.01.2011

УДК 378.013.42

Віра Поліщук, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА НА ОСНОВІ КОМПОНЕНТІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

У статті визначено основні компоненти індивідуального стилю діяльності соціального педагога, виявлені його ознаки, окреслено роль професіоналізму у формуванні індивідуального стилю його професійної діяльності.

Ключові слова: соціальний педагог, професіоналізм, індивідуальний стиль, професійна діяльність.

Лит. 6. Рис. 1.

Vera Polischuk

BECOMING OF PROFESSIONALISM OF SOCIAL TEACHER IS ON BASIS OF COMPONENTS OF INDIVIDUAL STYLE OF HIS ACTIVITY

The basic components of individual style of social teacher's activity are determined, his peculiarities are defined, the role of professionalism in the process of individual style forming of his professional activity is outlined.

Key words: social teacher, professionalism, individual style, professional activity.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміни парадигми сучасної системи вищої професійної освіти вимагає позитивних якісних змін у підготовці соціальних педагогів, яка, у постійно змінюваних умовах педагогічної діяльності, дає йому змогу бути успішним і реалізувати особистісну розвиваючу стратегію.

Значний вплив у розвитку наукової парадигми соціальної педагогіки зробили М.А. Галагузова, І.А. Лепський, Л.В. Мардахаєв, А.В. Мудрик, Л.С. Нікітіна, Г.М. Філонов та ін.

Серед напрямів професійної підготовки соціального педагога, що містить створення і використання інноваційних компонентів, входить і формування індивідуального стилю професійної діяльності, процес якого передбачає врахування індивідуальних переваг і схильностей майбутнього фахівця, розвитку у них саморегуляції і професійної рефлексії, адаптації до заданих умов і вимог майбутньої професійної діяльності. Вважаємо, що саме тут приховані найбільші резерви нарощування обсягу та якості професіоналізму майбутніх фахівців.

Мета статті полягає у розкритті сутності та особливостей становлення професіоналізму соціального педагога на основі компонентів індивідуального стилю його професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Професіоналізм – якісна характеристика суб'єкта праці, яка відображає високу професійну кваліфікацію і компетентність; різноманітність ефективних професійних навичок і умінь, у тому числі творчих; володіння сучасними алгоритмами і способами вирішення професійних завдань, що сприяє високій і стабільній продуктивності діяльності [1]. Таким чином, індивідуальний стиль професійної діяльності соціального педагога – це своєрідність індивідуального прояву педагогічної майстерності і техніки у процесі соціальної роботи. Стиль зумовлює особливості професійної діяльності фахівця у галузі соціальної педагогіки і його результативність.

Як відомо, індивідуальний стиль діяльності визначається природними, вродженими особливостями людини і якостями особистості набутими за життя, які виникають під час

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА НА ОСНОВІ КОМПОНЕНТІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

взаємодії людини з предметним і соціальним середовищем. Ефективний індивідуальний стиль забезпечує найбільший результат при мінімальних затратах часу і сил. Формування власного стилю з урахування, насамперед, властивостей самої особистості, а також специфіки вимог діяльності сприяє підвищенню продуктивності праці [3].

Важливою сутнісною характеристикою соціально-педагогічної діяльності є її гуманістичні цінності. Вони передбачають усвідомлення соціальним педагогом цінності і неповторності життя кожної людини, її права на гідне людське життя; визнання необхідності створення оптимальних умов для її життєдіяльності і життєзабезпечення. Власне цінності соціально-педагогічної діяльності свідчать, на думку А.Й. Капської, про її комплексний характер, гуманістичну природу і сутність [6, 16].

Професійна діяльність соціального педагога характеризується певним стилем, який забезпечується як специфікою самої діяльності, так і індивідуально-психологічними особливостями її суб'єкта (рис. 1).

цього середовища” [5, 85]. Соціальний педагог має бути підготовлений до виконання професійної практичної роботи, що охоплює посередництво, консультування, надання соціально-педагогічної допомоги, до участі в організаційно-управлінській і адміністративній роботі соціальних служб, організацій і закладів, до здійснення дослідницько-аналітичної діяльності з наукового обґрунтування практики соціально-педагогічної діяльності.

Діяльність соціального педагога вимагає від представників даної професії не тільки високої професійної компетентності й особистісних професійних якостей, визнання і дотримання цінностей професійної діяльності, прагнення до самовдосконалення, а й творчості в роботі, новаторського підходу до розв'язання соціально-педагогічних проблем.

Суть соціально-педагогічної діяльності полягає у:

- перетворенні соціального середовища
- оптимізації стосунків особистості у соціумі;
- створенні гуманних виховних міжособистісних взаємин у соціумі, пошуків механізмів педагогічного компетентного “втручання” у

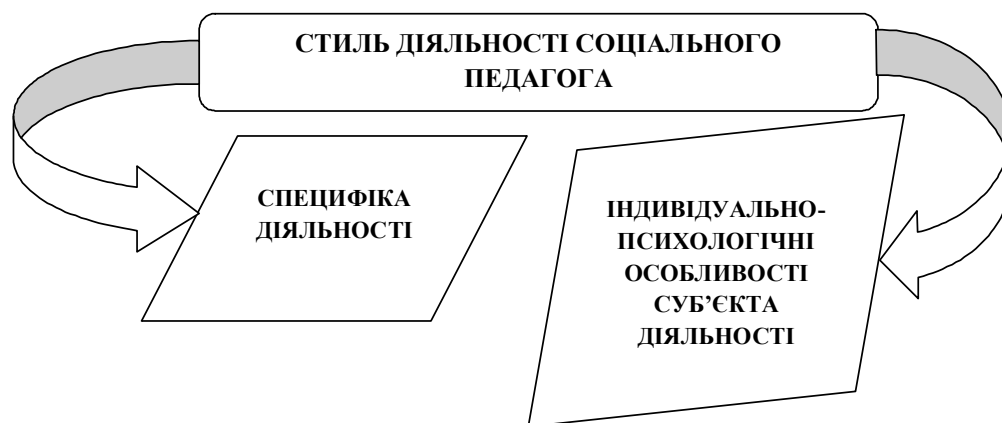

Рис. 1. Стиль діяльності соціального педагога

Саме гуманістичний ідеал – самоцінність особистості – визначає зміст і призначення цієї діяльності, а її цінності тією чи іншою мірою відображають визнання гармонії суспільних і особистих інтересів, пріоритет загальнолюдських цінностей (істина, здоров'я, мир, милосердя, добро, допомога іншій людині тощо). У контексті цих положень автор стверджує, що основним завданням соціально-педагогічної роботи є налагодження балансу між відчуженістю суспільства перед особистістю та особистості перед суспільством [6, 16].

Соціальний педагог розглядається як “посередник, з'єднувальна ланка між особистістю, сім'єю і навколишнім середовищем, що активно впливає на педагогічно доцільне перетворення

різноманітні в тому числі і кризові особистісні ситуації;

- гармонізації взаємин людини, групи і середовища на основні задоволення потреби в соціокультурній адаптації і реалізації як допомоги молоді у протистоянні негативним відхиленням від норми поведінки;

- формуванні особистості через її взаємозв'язки, взаємовідносини із суспільством, з віддаленим і близьким оточенням;

- розв'язанні завдань соціального виховання;
- здійснення соціального виховання у контексті соціалізації, створенні сприятливих умов соціалізації;

- сприянні найбільш повному, ефективному і скоординованому виявленню і використанню

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА НА ОСНОВІ КОМПОНЕНТІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

внутрішніх, матеріальних і соціальних ресурсів, які використовуються для життєвих звершень і досягнення поставлених цілей.

Отже, зміст і структура соціально-педагогічної діяльності зумовлюються з одного боку, філософським і психологічним трактуванням діяльності, з *іншого* – *специфічними* особливостями і факторами, які характеризують її об'єкт.

Соціально-педагогічна діяльність, як вид суспільної діяльності, має свою структуру, кожний елемент якої є важливим, органічно взаємопов'язаним, взаємодіє з іншими і виконує особливі функції. Структури такого роду називаються цілісними системами і вони складаються з декількох відносно самостійних, і в той же час залежних один від одного, компонентів. Такими передусім є суб'єкт і об'єкт-суб'єкт соціально-педагогічної діяльності. Ми говоримо про суб'єктну позицію об'єкта соціально-педагогічної діяльності, тому що одним із головних завдань діяльності соціального педагога є допомога і сприяння тому, щоб допомогти об'єкту соціально-педагогічного впливу (допомоги) зайняти суб'єктну (активну відносно розв'язання своїх проблем) позицією. Соціально-педагогічна діяльність спрямована на досягнення певних цілей та результатів, які зумовлені метою; мета конкретизується у змісті соціально-педагогічної діяльності; на основі змісту виділяють професійні функції соціального педагога. Досягнення мети, завдань, реалізація змісту та функцій соціально-педагогічної діяльності здійснюється за допомогою сукупності форм методів, прийомів та засобів, які є компонентами технологій професійної соціально-педагогічної діяльності.

Крім цього у процесі формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутнього соціального педагога важливий вплив мають індивідуально-типологічні особливості (темперамент, характер, здібності й задатки), психологічні процеси (пам'ять, воля, почуття, емоції, мислення), досвід (знання, вміння і навички), спрямованість (потреби, інтереси, мотиви, цінності, переконання) й особистісні професійні якості.

Однією з найважливіших якостей особистості сучасного соціального педагога, разом із широкою освіченістю й постійною зацікавленістю у створенні необхідних умов для успішного навчання й наступної професійної діяльності має бути передусім всебічна педагогічна й психологічна компетентність, яка передбачає:

- глибоке знання соціальним педагогом

основних положень педагогічної й психологічної наук;

- вільне володіння методами вивчення особистості, уміння проектувати розвиток кожного підлітка як індивідуальності;

- прагнення використовувати професійні знання та уміння у повсякденній практиці;

- творчо підходити до розв'язання проблемних завдань, розв'язання проблемних ситуацій;

- особисту вихованість, тактовність, толерантність, високу вимогливість до себе [4, 102].

В освітньо-кваліфікаційній характеристиці бакалавра соціальної педагогіки визначені особистісні якості, які мають бути притаманні фахівцю, зокрема: володіння державною та іноземною (іноземними) мовами; здатність до формування світогляду, правильного розуміння сучасних проблем розвитку суспільства, людського буття, духовної культури, практичного відображення в професійній діяльності світоглядних позицій; наявність етичної культури, здатність до вибору стратегії і тактики соціально-педагогічної діяльності з урахуванням загальнолюдських цінностей; здатність до дотримання здорового способу життя, фізичного самовдосконалення та зміцнення здоров'я, власного і оточуючих тощо.

Якості, що характеризують особистість як професіонала: професійна компетентність, педагогічна майстерність, гуманність, моральність, любов до дітей, комунікабельність, поміркованість потрібно формувати у студентів у процесі професійної підготовки соціального педагога. В умовах вищого навчального закладу особистісні якості формуються під час аудиторної та позааудиторної роботи. Основними суб'єктами виховної взаємодії у вищому навчальному закладі є науково-педагогічні працівники, наставники академічних груп, координатори виховної роботи, колективи кафедр, студенти, деканати, відділи виховної роботи, ректорат [4, 103].

Важливо, щоб соціальні педагоги володіли необхідними для професійної діяльності особистісними якостями (доброта, турботливість, чесність, чуйність, приязність, співчутливість, безкорисливість, урівноваженість); навичками спілкування (увага до інших, вміння вислуховувати, ввічливість); ставленням до роботи (сумлінність, виконавча дисципліна, відповідальність, вимогливість до себе). Неприйнятними для них є такі особистісні якості, як нервозність, користолюбство, черствість, пихатість, нечесність, жорстокість. У спілкуванні негативно оцінюється грубість, неповага до людей, сердитість, невічливість, зухвалість. У ставленні

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА НА ОСНОВІ КОМПОНЕНТІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

до роботи – байдужість до клієнтів, постійний поспіх, безвідповідальність, небажання допомогти, легковажність, незібраність тощо.

Особистісні якості соціального педагога являють собою комплекс характеристик особистості фахівця, які стають підґрунтям його професійної компетентності, а саме:

1. Здатність до творчості, артистичність, натхнення. Соціально-консультативна діяльність соціального педагога потребуватиме цих якостей, сформованих на достатньо високому рівні. Творчості у соціально-педагогічній діяльності навчитися практично неможливо, однак кожна людина може розвинути у собі такі якості, керуючись спонукальним чинником значущості та привабливості соціально-педагогічної професії. Природна артистичність, підсилена знаннями, є однією з передумов успішної соціально-педагогічної діяльності. Ці особистісні якості відіграють домінуючу роль у характері впливу на підопічних і визначають кінцевий результат діяльності. Тому соціально-педагогічна діяльність є певною мірою мистецтвом, яке вимагає вміння встановити такі взаємини з вихованцем, які мають призвести до позитивного результату, до поваги ціннісної системи дитини, до постійного контролю над ситуацією.

2. Емпатія. Це почуття дає можливість створити єднання особистостей, коли соціальний педагог проникає у переживання, почуття вихованця і бажає розділити з ним ці почуття, чуттєво ототожнюючись з дитиною. Це почуття лежить в основі любові у найширшому значенні цього слова. Більшість людей ніколи не замислюються над існуванням у них емпатії і постійно виявляють її. Однак спеціалісту соціально-педагогічного рівня така якість є фахово необхідною, оскільки за допомогою емпатії можливо пізнати причини страждань чи суперечностей у житті вихованця. Практична соціально-педагогічна діяльність не є можливою без емпатії, що підтверджується як спостереженнями, так і науковими теоріями. Так, К. Роджерс зазначав, що без емпатії неможлива нормальна взаємодія між людьми, тим більше якщо одна з них професіонал, котрий працює з людьми.

Емпатія має не лише якісні, але й кількісні показники. Соціальні педагоги виявляють різні рівні емпатії не лише стосовно різних дітей, але й щодо тої самої дитини у різних ситуаціях, оскільки важко і не завжди доцільно знаходитися у внутрішньому світі дитини і розділити її почуття, переживання і проблеми.

3. Душевне тепло. Воно супроводжує вияви

поваги, інтересу та уваги до проблем вихованця і бажання допомогти у їх розв'язанні. Душевне тепло дає можливість виявити рівень розуміння соціальним педагогом глибини переживань вихованця, незалежно від рівня його розвитку, статусу, соціальної чи фізичної девіантності.

4. Щирість. Ця якість тісно пов'язана з емпатією, яку неможливо виявити без щирості. Якщо вихованець не буде відчувати щирої зацікавленості з боку соціального педагога, останньому буде складно розв'язати проблеми дитини. Діти ж, зі свого боку, болісно реагують на вияви нещирості з боку професіоналів соціально-педагогічної діяльності, бажання виконувати роботу лише тому, що це вид фахової діяльності. Емпатія, тепло та щирість – це, образно говорячи, триєдина формула особистісного успіху соціального педагога у своїй професійній діяльності.

5. Ініціативність. Вона є ще одним чинником результативності соціально-педагогічної діяльності. Соціальний педагог має справу з процесом змін у житті підопічного, тому неможливо постійно слідувати рекомендаціям та інструкціям. Вони орієнтовані на типового усередненого вихованця і потребують постійної трансформації та адаптації до реальних умов життєдіяльності дитини.

Характерними ознаками ініціативності є поєднання знання предмета діяльності з оригінальними підходами до розв'язання проблем дитини.

6. Гнучкість і наполегливість. Гнучкість – характерна риса професійної соціально-педагогічної діяльності, необхідна для досягнення очікуваних змін. Відсутність цієї риси призводить до однобокості розуміння проблеми, без урахування всіх чинників та міркувань сторін, які беруть участь у ситуації. При цьому може виникнути ситуація, за якої оптимальним стилем поведінки стане наполегливість, від якої залежатиме позитивний соціальний результат соціалізації дитини.

7. Здоровий глузд. Природа дій щодо надання допомоги особистості, кожна з яких є унікальною і неповторною, вимагає вияву цієї особистісної якості на кожному етапі: оцінювання ситуації, обмірковування варіантів виходу, прогнозування наслідків тощо. Розвинений здоровий глузд впливає на формування професійної зрілості соціального педагога. Останнє, як правило, не залежить прямо від досвіду (стажу) роботи соціального педагога.

Виходячи з теоретично обґрунтованих положень індивідуальний стиль професійної діяльності соціального педагога містить:

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА НА ОСНОВІ КОМПОНЕНТІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

а) прояв фахівцем себе як особистості спеціаліста-професіонала. Як було вже відзначено, конкретна людина проявляється у діяльності;

б) моральний ідеал фахівця у професійній діяльності, визначає його ідеал у професійній діяльності, розкриває сформоване у нього ставлення до соціальної роботи. Кожний спеціаліст у своїй професійній діяльності виражає певне ставлення і образ дій, які характеризують його як особистість. Зміни стилю дій може відбуватися при професійній деформації його особистості;

в) ставлення фахівця до самого себе, клієнта, своєї роботи з ним;

г) своєрідність реалізації (прояву) педагогічної майстерності у процесі професійної діяльності соціального педагога через:

- реалізацію педагогічних технологій, методів і методик, засобів і прийомів педагогічної діяльності. Педагогічна підготовка сприяє найповнішому прояву педагогічних аспектів у процесі професійної діяльності соціального педагога і справляє суттєвий вплив на її результативність;

- прояв у його діяльності педагогічної техніки (самокерування, вербального і невербального, безпосереднього і опосередкованого впливу на людину, культури спілкування, культури мовлення). Саме через педагогічну техніку фахівець реалізує свій педагогічний потенціал;

д) педагогічний такт і етика у процесі соціально-педагогічної роботи;

е) отримані результати в роботі фахівця [5].

Як бачимо, формування індивідуального стилю професійної діяльності соціального педагога сприяє вмотивованості його діяльності, стимулює навчальну і навчально-дослідницьку

активність. Відповідно, цей процес передбачає підбір комплексу індивідуально-своєрідних прийомів, які забезпечують успішне розв'язання майбутніми професійними педагогами професійно навчальних завдань.

Висновки. Узагальнюючи сказане вище, можна стверджувати, що індивідуальний стиль професійної діяльності є важливим фактором розвитку професійної індивідуальності соціального педагога в період професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

1. *Архипова С. П. Акмеологічні аспекти становлення професіоналізму соціальних працівників / С.П. Архипова // Акмеологія в Україні: теорія і практика. – Серія: Педагогічні науки. – №1. – Київ, 2010. – С 9 – 15.*

2. *Климов Е.А. Индивидуальный стиль деятельности / Е.А. Климов // Психология индивидуальных различий. Тексты / [под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романова]. – М.: Изд-во МГУ, 1982. – С. 74 – 77.*

3. *Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова – М., 1996. – 308 с.*

4. *Першко Г.О. Професійні особистісні якості соціального педагога як базова умова соціально-педагогічної діяльності / Г.О. Першко // Вісник Черкаського університету. – Серія Педагогічні науки. – Випуск 122. – Черкаси, 2008. – С. 102 – 105.*

5. *Социальная педагогика и социальная работа: Социально-педагогический словарь / [под ред. Г.В. Мухамензяновой]. – М.: ИЧП Магистр, 1995. – 217с.*

6. *Соціальна педагогіка / [за ред. А.Й. Капської] – Київ, Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.*

Стаття надійшла до редакції 05.12.2010

7 квітня 2011 року

Благовіщення Пресвятої Богородиці.

У народі Благовіщення одержало ще одну назву – “третьої зустрічі весни” (після Стрітіння і Сорока Мучеників). Вважається, що весна остаточно поборолла зиму.

Бог благословляє землю і відкриває її для сівби.

Історія шанування Пресвятої Діви Марії починається з моменту явлення до Неї посланого від Бога в місто Назарет Архангела Гавриїла, який, увійшовши в Її будинок, вернувся до Неї з вітанням, яке висловлює шанобливу повагу: “Радуйся, Благодатна” (Лк, 1, 28).

